

MINIMUM SOCJALNE I EGZYSTENCJI

Minimum socjalne to wskaźnik społeczny mierzący koszty utrzymania gospodarstw domowych. Zakres i poziom zaspokajanych potrzeb według tego modelu powinien zapewniać takie warunki życiowe, by na każdym z etapów rozwoju człowieka umożliwić reprodukcję jego sił życiowych, posiadanie i wychowanie potomstwa oraz utrzymanie więzi społecznych.

Model minimum socjalnego uwzględnia zalecenia nauki (wyżywienie, higiena osobista, mieszkanie), uznawane normy obyczajowe i społeczne (ubranie, rekreacja, kultura) oraz obowiązujące regulacje (oświata, ochrona zdrowia).

Zaspokajanie potrzeb na poziomie minimum socjalnego nie oznacza ubóstwa, ale skromne warunki bytowania adekwatne do przeciętnego poziomu życia w kraju. Natomiast zaspokajanie potrzeb na niższym poziomie prowadzić może do zerwania więzi społecznych. Dlatego życie poniżej minimum socjalnego trzeba uznać za wykluczenie ze społeczeństwa.

Minimum socjalne w gospodarstwach domowych

Przedstawiamy wartość zmodyfikowanego minimum socjalnego w oparciu o dane średnioroczne z 2008 r.

Wyniki otrzymano na podstawie notowań wybranych cen dóbr i usług konsumpcyjnych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny. Przeliczeń wartości zmodyfikowanego koszyka minimum dokonano na podstawie zaktualizowanego modelu. Gdy zabrakło informacji o cenach, nie których towarów, szacunki oparto na podstawie wiedzy eksperckiej i rozeznania rynku.

Poziom zmodyfikowanego minimum socjalnego średniorocznie w 2008 r. w zł.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	M+K/2	M+K	M+K +DM	M+K +DS	M+K+ DM+DS	M+K+ DM+2xDS	M+K/2	M+K
Żywność	222,0	444,1	629,4	677,7	863,0	1 096,6	216,8	433,7
Mieszkanie	306,6	435,0	589,1	589,1	745,3	901,9	306,6	435,0
Edukacja	11,8	23,7	124,2	105,6	206,1	300,0	0,0	0,0
Kultura i rekreacja	90,3	105,2	128,7	135,0	158,5	188,3	78,9	103,0
Odzież i obuwie	36,1	72,3	108,0	106,3	142,1	176,1	28,4	56,8
Ochrona zdrowia	34,3	65,7	83,0	84,3	101,7	120,4	66,0	128,9
Higiena osobista	23,2	44,8	54,1	65,4	75,4	96,0	19,3	36,9
Transport i łączność	76,6	145,1	303,3	318,9	318,9	334,6	91,1	139,5
Pozostałe wydatki	64,1	93,5	121,2	124,9	130,6	128,6	64,6	93,4
Razem	865,1	1 429,3	2 141,0	2 207,3	2 741,6	3 342,4	871,6	1 427,0
- na 1 osobę	865,1	714,6	713,7	735,8	685,4	668,5	871,6	713,5

źródło: Obliczenia Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych na podstawie danych Departamentu Statystyki Społecznej GUS. Symbole użyte w tabeli oznaczają odpowiednio: M – mężczyzna w wieku 25–60 lat, K – kobieta w wieku 25–60 lat, M+K/2 – wydatki na poziomie średniej arytmetycznej dla gospodarstwa męczyzny i kobiety, DM – dziecko młodsze w wieku 4–6 lat, DS – dziecko starsze w wieku 13–15 lat. W przypadku gospodarstw emeryckich symbole M i K oznaczają odpowiednio mężczyznę i kobietę w wieku powyżej 60 lat.

Minimum socjalne w rodzinie

W przypadku małżeństwa mającego na utrzymaniu dwójkę dzieci wartość minimum socjalnego oszacowano na poziomie 2 741,60 zł (czyli 685,40 zł na osobę).

Dla najliczniejszej rodziny ujętej w badaniach (małżeństwo z trójką dzieci) wartość koszyka wyniosła nominalnie więcej (3 342,40 zł). W przeliczeniu na jedną osobę, wartość ta wynosiła najmniej (668,50 zł).

Najwyższa wartość minimum socjalnego w przeliczeniu na osobę dotyczyła osób samotnych. W przypadku osób w wieku produkcyjnym koszyk minimum kształtował się na poziomie 865,10 zł, zaś dla samotnego emeryta – 871,60 zł.

Zmiany wartości koszyka minimum w czasie porównywane są do innych wskaźników określających warunki bytowe ludności. Dynamika minimum często porównywana jest do wskaźnika

wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI), zwanego wskaźnikiem inflacji.

Od 2006 r. zaczęto obliczać wartość zmodyfikowanych koszyków minimum socjalnego. O ile w 2007 r. dynamika zmodyfikowanego koszyka dla rodziny z dwójką dzieci była wyższa zaledwie o 0,5 punktu proc., to w roku 2008, czyli w okresie wyższej inflacji różnica ta jest większa: minimum wzrosło o 6 punktów, wobec inflacji rzędu 4,2 punktu proc.

O ile w 2007 r. na wzroście łącznej wartości koszyka minimum zaważyła wysoka dynamika dla artykułów żywnościowych, o tyle dla 2008 r. głównym czynnikiem wzrostu była zwyżka kosztów eksploatacji zasobów mieszkaniowych. Ma to także potwierdzenie w ogólnych wskaźnikach publikowanych przez GUS – wskaźnik CPI dla tej grupy wydatków wyniósł 9,1proc., a koszyk minimum socjalnego wzrósł od 9,5 do 10,2 proc. Jedną z przyczyn tych zmian była korekta koszyka mieszkaniowego.

Minimum egzystencji (zwane także **minimum biologicznym**) jest normatywnym modelem zaspakajania potrzeb bytowo-konsumpcyjnych na bardzo niskim poziomie. Koszyk minimum biologicznego wyznacza praktycznie najniższy standard życia, poniżej, którego występuje biologiczne zagrożenie życia oraz rozwoju psychofizycznego człowieka.

W koszyku minimum egzystencji – w odróżnieniu od minimum socjalnego – uwzględnia się jedynie wydatki na towary i usługi umożliwiające tzw. „przeżycie”. Grupami potrzeb o największym znaczeniu są wyżywienie oraz potrzeby mieszkaniowe. Potrzeba utrzymania więzi ze społeczeństwem – bardzo istotna w modelu minimum socjalnego – nie jest uwzględniona w kategorii minimum egzystencji. Jak rekreacja, transport, łączność czy uczestnictwo w kulturze.

Minimum egzystencji w gospodarstwach domowych

Przedstawiamy wartość zmodyfikowanego minimum egzystencji według średniorocznych cen w 2008 r.

W tabeli przedstawiamy szacunki za 2008 r. w przekroju badanych gospodarstw domowych. Dla samotnej osoby dorosłej w wieku produkcyjnym było to 413,20 zł, dla emeryta – 389,50 zł. Dla małżeństwa z trójką dzieci na utrzymaniu, oszacowana wartość koszyka wyniosła 1 804,70 zł. (czyli 360,90 zł na osobę). Średnioroczną wartość zmodyfikowanych koszyków minimum egzystencji uzyskano na podstawie notowań cen przeciętnych udostępnionych przez GUS.

Wartość zmodyfikowanego minimum egzystencji w 2008 r., w zł.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M+K)/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	(M+K)/2	M+K
Żywność	169,6	339,1	488,3	541,7	690,9	893,5	145,1	290,3
Mieszkanie	194,3	262,3	368,8	368,8	477,7	585,5	194,3	262,3
Edukacja	0,0	0,0	2,8	38,8	41,6	80,3	0,0	0,0
Odzież i obuwie	11,4	22,7	38,7	40,4	56,3	74,0	11,4	22,7
Ochrona zdrowia	7,5	12,5	26,6	20,8	34,2	42,3	11,1	19,8
Higiena osobista	10,8	21,0	26,1	29,4	34,5	43,1	9,0	17,6
Pozostałe wydatki	19,7	32,9	47,6	52,0	66,8	85,9	18,5	30,6
Razem ME	413,2	690,5	998,8	1091,8	1402,0	1804,7	389,5	643,2
ME na 1 osobę	413,2	345,3	332,9	363,9	350,5	360,9	389,5	321,6

Źródło: Obliczenia Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych na podstawie danych Departamentu Statystyki Społecznej GUS.

Inflacja a minimum egzystencji

Dynamika koszyka minimum egzystencji jest zwykle zbieżna z tendencjami ogólnego wskaźnika inflacji, choć nigdy tożsama z jego poziomem.

W drugiej połowie lat 90. wzrost wartości minimum egzystencji był wyraźnie wyższy od wskaźnika inflacji. W 1998 r. różnica między tempem wzrostu minimum a inflacją sięgała aż 7 punktów proc., co oznaczało sporą zwwyżkę realnej wartości koszyka.

W latach 2000 – 2003 dystans między poziomem inflacji oraz tempem wzrostu koszyka był niewielki, podczas gdy dynamika obu tych kategorii spadała. W latach 2004 – 2006 dynamika minimum egzystencji i inflacji ponownie rosły. Dynamika zmodyfikowanego minimum w 2007 r. była nieco wyższa od wskaźnika inflacji. Koszyk dla rodziny z dwójką dzieci wzrósł o 4,2 punkty proc. ; w tym czasie wskaźnik CPI wyniósł 2,5 punktu. W 2008 r., gdy sam wskaźnik inflacji

był wyższy (4,2 punktu), dynamika zmodyfikowanego minimum egzystencji wyniosła 5,1 punktu proc.

O ile w 2007 r. na zwwyżkę minimum egzystencji przyczyniły się przede wszystkim wyższe ceny żywności, o tyle w 2008 r. głównym czynnikiem zwwyżki były wyższe koszty eksploatacji mieszkań.

Jedną z przyczyn tego zjawiska były dokonane korekty w koszyku mieszkaniowym, biorąc pod uwagę aktualne tendencje w zasobach mieszkań zajmowanych przez ubogie gospodarstwa domowe. Przy obserwowanym w 2008 r. wzroście cen w zakresie usług eksploatacji mieszkań – w tym okresie ogólny wskaźnik inflacji wyniósł aż 9,1 punktu proc. – wartość koszyka mieszkaniowego wzrosła najbardziej w gospodarstwach osób samotnych (o 11,8 punktu).

Koszyk Żywnościowy minimum egzystencji różnił się znacznie łagodniej, niż wskaźnik CPI dla tej grupy – zakładamy konsekwentnie, że gospodarstwa nisko dochodów oszczędzają i wykorzystują promocje w dużych sklepach.

Struktura minimum egzystencji przeciętnie w 2008 r., w proc

Wyszczególnienie	Gospodarstwa pracownicze						Gospodarstwa emeryckie	
	1-osobowe	2-osobowe	3-osobowe	3-osobowe	4-osobowe	5-osobowe	1-osobowe	2-osobowe
	(M+K)/2	M+K	M+K+DM	M+K+DS	M+K+DM+DS	M+K+DM+2xDS	(M+K)/2	M+K
Żywność	41,0	49,1	48,9	49,6	49,3	49,5	37,3	45,1
Mieszkanie	47,0	38,0	36,9	33,8	34,1	32,4	49,9	40,8
Edukacja	0,0	0,0	0,3	3,5	3,0	4,5	0,0	0,0
Odzież i obuwie	2,7	3,3	3,9	3,7	4,0	4,1	2,9	3,5
Ochrona zdrowia	1,8	1,8	2,7	1,9	2,4	2,3	2,8	3,1
Higiena osobista	2,6	3,0	2,6	2,7	2,5	2,4	2,3	2,7
Pozostałe wydatki	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0